

LOAN MARAMUREȘEN

REVISTĂ DE CULTURĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NUMĂR INCHINAT
TEATRULUI
ROMĂNESC

Colaboratorii acestui număr: V. CONTA, ELENA FARAGO, ION MARIN-SADOVEANU, A. de HERZ, C. DONGOROZI, Francisca Paul, I. Mehedințeanu, C. Ionescu-Olt, Ion Horia-Pasere, Constantin Goran, Mircea Lacrimă. ::::: O ICOANĂ TRISTĂ ÎN ISTORIA TEATRULUI ROMĂNESC.

529

ICOANE MARAMURESENE

REDACȚIA ȘI ADM. SATU-MARE STR. N. BĂLCESCU 22

ABONAMENTE:

Pe un an	— — — — —	80 Lei
Pe un an, autorități	— — — — —	150 Lei
Pe un an, săteni	— — — — —	50 Lei

Anunțuri și reclame după invoială. — Căutăm corespondenți harnici în toate orașele și satele din Sătmar și Maramureș.

Numărul viitor al revistei

va fi închinat Maramureșului

In Ianuarie 1924
Turneul Teatrului Național
ECHIPA SOREANU

IGOANE MARAMURESENE

APARE LUNAR **REVISTĂ DE CULTURĂ** APARE LUNAR

Redactor: **GEORGE MIHAIL-ZAMFIRESCU** * Redacția și Administrația: **STR. N. BĂLCESCU 22**

LAUDE . . .

Teatrul este socotit cel mai de seamă factor de propagandă. El întrunește, în lumina decorului, sculptura și pictura; armonizează ritmul verbului cu cel al dansului și contopește tremurul unui gest cu profunzimea unei tirade. De pe scena-altar, profetul-actor propovăduiește cuvântul adevăratei înțelepciuni — aprinde făclia dreptei — judecăți în mintea mulțimei și asvârle cu gesturi auguste, pe ogorul inimelor, sămânța supremului adevăr. Inchisă în copertele unui studiu ori tremurată pe buzele unui conferențiar, *ideea* are aceeași soartă tristă: încătușată în paginile unui volum înmormântat în praful rafturilor ori dată uitării în cine știe ce colț întunecat al sufletului . . .

Dar când această idee devine *faptă* în fața mulțimei — când este firul conducător al unui conflict dramatic, ea entuziasmează spectatorul, îl înalță spre culmile înțelepciunii sale, îl robește! Iată de ce, de la Sophocle la Shakespeare și de la Moliere la Strindberg, teatrul este educatorul — temelia bunei orânduiri și pelerinul care ne conduce spre zări luminoase.

*

Echipele de turneu, formate din elemente valoroase și cu un repertoriu bine ales, își au rostul lor binecuvântat pentru noi. Viața monotonă de oraș provincial, cu zile petrecute în vârtejul afacerilor ori lăncezind prin umezeala acră a cafenelelor, alături de cabotini teatrului și ai politicei, ai administrațiunii și chiar ai idealului social-național — merită cinstea unei mângâeri

senine. Popasul echipei de turneu de sub conducerea literatului Ion Marin-Sadoveanu a fost prilej minunat de reculegere și cumpănă a gândurilor ce ne frământă. Trei reprezentațiuni, trei sărbători a le sufletului nostru — de multe ori, scos la vânzare în calea celor „ce dau mai mult“ cum scot negustorii stamba pe taraba schiloadă din mijlocul pieții. Am privit cu alți ochi în jurul nostru și ne-am adus aminte că „avem un vis neîmplinit“. Bun sau rău, majoritar ori minoritar, sincer sau îndoelnic, am alergat în calea lor cu flori și am citit în răspunsul de urare al tânărului director, dorința nețarmurită de a fi acest turneu începutul unei vremi de înfrățire desăvârșită. De la cel mai sfios până la cel mai de seamă, actorii veniau să ne învețe a șopti și în graiul strămoșilor noștri cuvântul binecuvântat al luminei, al adevăratei iubiri către aproape.

Cei ce nu au voit să ne cunoască până acum, vor învăța că și în tiparul limbei românești se pot turna forme desăvârșite de cugetare universală, că scena noastră este o culme împodobită cu cele mai alese flori a le artei superioare.

Laolaltă, majoritari și minoritari, am închinat cununi în fața genialului interpret al lui „Hamlet“ — flori albe, pe care el le va păstra de-apururi în cartea sărbătorilor sale aduceri-aminte și am rugat să se transmită harnicului și iscusitului director general al teatrelor, mulțumirile noastre sincere pentru înjghebarea acestei valoroase echipe de turneu.

Din partea unui tânăr actor al acestei echipe, primim: „Ne aducem aminte cu drag de frumoasa voastră primire. Satu-Mare a fost cel mai frumos oraș pentru noi, cele mai frumoase clipe acolo le-am petrecut“.

Da, frate scump, v'am primit cu toată cinstea cuvenită și cu cât a fost mai mare

dragostea cu care v'am înconjurat, cu atât a fost mai dureroasă clipa despărțirii. Simțeam că ni se rupe ceva din inimă când v'am strigat ultimul: drum bun!

Pe unde ve-ți merge, cale presărată cu flori!

Revista „Icoane Maramureșene“ vă închină creștineasca urare: să reveniți sănătoși!

CUGETĂRI DESPRE TEATRU.

Unui artist ca să parvie, îi trebuie un singur protector-talentul!

*

O femeie ca să parvie în teatru, trebuie să aibă voință de fier, că altfel e menită să rămâie în umbră. Nici chiar fiicele actorilor nu se pot bucura de o favoare mai deosebită. Teatrul cere să faci sacrificii personale, arta nu îngăduie să fie ajutată de protectori, ea își alege cu multă siguranță reprezentanții săi.

Vai! de nenorocirii care intră pe scenă, cu gândul de a fi susținuți și impuși prin autoritatea altora.

Decepția va întârzia o clipă, dar va fi cu mult mai dezastruoasă decât a aceluia care își încearcă talentul și vocația prin propria sa putere.

*

Actorul este un renegat după cei vechi, un mare educator după concepția noastră. El este un trecător sărbătorit, de pe urma căruia culegem roade, acoperindu-l la urmă cu uitarea.

Căci, la dreptul vorbind, ce rămâne din gloria efemeră a unui actor? Generațiile viitoare nu l-au auzit, nici munca lui nu vor putea-o aprecia. Un pictor, un poet, chiar și un politician are drept la nemurire, dacă a meritat-o. Un actor, însă, nu; căci, după cum spune Shakespeare, actorul nu are drept decât la simpatiile contemporanilor și a capetelor încoronate: „Vedeți să fie bine tratați, auziți, căci ei sunt extractele și cronica timpului, zice Hamlet. Ar fi mai bine să aveți un epitaf rău după moarte, decât vorbe de rău din partea lor în viață“.

E mult adevăr în spusele lui Hamlet; căci, actorul nu-i decât un meteor ce strălucește o clipă, dispărând odată cu gloria sa.

*

Să nu vă mirați că se face atâta risipă de glorie în viața unui actor, că i s'aruncă flori, că-i dus în triumf, căci toate acestea nu sunt decât funerariile recunoștinței, pentru o flacără care se stinge, fără să poată dovedi posterității că a luminat. În cazul acesta, vanitatea nemuririi e dureroasă.

*

Șcena, nu e decât un amvon de pe înălțimile căruia s'a propovăduit în toate timpurile: frumosul, adevărul, virtutea și libertatea. Acei cari au murit pe aceste scânduri, au dus facla civilizației prin negura vremurilor, călăuziți numai de un singur dor, de a face lumină în mințile întunecate, de a desrobi sufletele înlănțuite de neștiință. Ca răsplată, li s'a aplicat cele mai crude și aspre pedepse. Cu toate acestea, șcena, se va înălța până la cele mai înalte trepte de onoare, căci temeliiile ei ca și temeliiile oricărei instituții a viitorului, s'au clădit din pietrele cimentate de sângele martirilor, care au luptat cu întunericul, aducând lumină; cu teroarea, dăruindu-ne libertatea. De aceia, șcena, este amvonul ridicat cu sacrificii și mândrie în templul civilizațiunei omenști.

*

Oficialitatea în artă, știință și învățământ, a fost introdusă anume pentru a încuraja mediocritatea. Căci mă întreb, unde ar putea să se adăpostească această buruiiană, care nu poate suferi lumina talentului? Artiștii și oamenii de știință, să fugă de ademenirile strălucitoare și nedemne ale oficialității.

E regretabil că statul, este părintele mediocrității, sub forma sa oficială, de a susține cu banii publici o îndrumare artistică sau științifică.

Vasile Conta.

MOARTEA LUI FULGER

Baladă de George Coșbuc. Șcenariu de Ion Marin Sadoveanu.

Tabloul secund.

(Un motiv, în alături, scurt.

Cortina se trage în lături. În locul chiliei din primul tablou, scena reprezintă un colț din grădina Castelului, din care numai tristețea întâmplărilor face un colț de cimitir. La mijloc, o lespede puțin ridicată dela pământ: e mormântul lui *Fulger*. Lângă el, împlântat, un plop și — ca o furcă de întuneric. Pe lespede, drept orice po-doabă, un coif tăiat în piatră, destul de primitiv. Un coif cu aripi pe tâmple.

E în revărsatul zorilor.

Lumina va crește încet. *Doamna* stă în genunchi la capătul lespedei. Lângă ea, *femeia cea tânără*, apoi câteva fețe cunoscute: *Femeia cu Icoana*, *Ostașul cu Făclii*, *Bătrâna*. În jurul lor: *Norodul* — ostași, călugări, femei, țărani.)

Doamna.

Mi-a fost și mie scris
Să mă deștept plângând din vis
Din lumea mea!
Ce urmă lasă șoimii'n sbor?
Ce urmă peștii'n apa lor?
Să fii cât munții de voinic,
Ori cât un pumn să fii de mic
Cârarea mea și-a tuturor
E tot nimic!

Orchestra.

Același motiv, puțin amplificat.
Pe motivele muzicale indicate, se pornesc începuturile fiecărei strofe.

Doamna.

(Acelaș joc, în crescândă halucinație, care o mână spre răsvrătire.)

Ca tot ce ești și tot ce poți
Părere-i tot dacă socioți —
De mori târziu ori mai curând
De mori sătul, ori mori flămând,
Tot una e!

Cronicarul tânăr (sec și enunțiativ).

Și rând pe rând,
Ne ducem toți!

(În jocul *Cronicarilor*, din acest tablou, trebuie să se distingă bine legăturile replicilor lor, cu textul. Sub nec-lintitul și recele joc de interpretători, pe care 'l au, aci vârsta lor le dă fiecăruia câte o caracteristică, un fel de personalitate a vârstei lor, care le lunecă prin spatele cuvintelor, și care trebuie văzută.)

Cronicarul tânăr.

(Mișcat ca orice tânăr de clipa aprigă și tare ce-i trece pe alături, ține isonul revoltei din durerea *Doamnei*,

cu replicile sale, pe câtă vreme *Cronicarul Bătrân*, tace în tot timpul revoltei și 'și reia firul povestirii calde și înțelese în cuvintele prin care va anunța sosirea *Vlădicăi*, a înțelepciunii. Sunt două concepții cari trebuiesc așezate pe al doilea plan de acești adnotatori, dar trebuiesc bine puse în valoare.

Orchestra.

(Acelaș motiv și mai amplificat).

Doamna

(acelaș joc, din ce în ce mai intens.)

Eu vreau cu Fulger să rămân!
Ah, Dumnezeu nedrept stăpân
M'a dușmănit trăind mereu
Și-a pizmuit norocul meu!
E un păgân și Dumnezeu.

Cronicarul tânăr

(ca un ecou)

E un păgân.

Orchestra.

Același motiv, care se desvoltă de-alungul acestei strofe (care va urma) va fi un cântec furtunos, e maximul de revoltă al *Doamnei* — în care să predomine alăturile. Între primele versuri va ajunge iute la cea mai mare intensitate. Apoi, la sfârșit, va bubui aprig și se va sfârși trunchiat, brusc.

Doamna.

(Cu un maxim de intensitate).

De ce să cred în el de-acum?
În fața lui au toți un drum.
Ori buni, ori răi, tot un mormânt!
Nu-i nimeni drac și nimeni sfânt!

Cronicarul tânăr

Credința-i val, iubirea vânt
Și viața fum!

(Și în această atmosferă de răsvrătire, care convine tinereței sale, continuă el firul povestirii, cu entuziasmul acestei blasfemări — aproape:)

Și-a fost minune ce spunea!
Grăbit, poporul cruci făcea
De mila ei, și stă 'ngrozit —

(Un zâmbet chiar, mușcător, în colțul gurii, îi subliniază cuvintele. Și într'adevăr, Poporul, — sfios s'a și depărtat de *Doamna* — afară de *Femeia-tânără*. S'au depărtat toți închinându-se. *Doamna* rămâne în picioare

ca o nălucă neagră, cu *Femeia cea tânără*, ghem la picioarele ei.

Dar în culmea acestei atmosfere de răsvrătire, *Cronicarul cel bătrân*, își reia lui povestea, dojană par'că *Cronicarului cel tânăr*.)

Cronicarul bătrân (larg și senin).

Dar iată-un sfetnic a venit
Și'n fața Doamnei s'a oprit
Privind la ea.

Orchestra.

(Muzică molcomă de coarde, recitativă, care va ține până după intrarea bătrânului, *Vlădica*.)

Un sfânt de-al cărui chip te temi
Abia te-aduce când îl chemi:
Bătrân ca vremea, stâlp rămas,
Născut cu lumea într'un ceas,
El par'că vine parastas
Al altor vremi.

Și sprijin pe toiag cătând
Și 'ncet, cu mâna ridicând
Șprincenele, din rostu-i rar
Duios, cuvintele-i răsar.

(După ultimele cuvinte a le *Cronicarului*, pe muzică se întâmplă tot ce povestește. Bătrânul e chiar *Vlădica*, jumătate sfânt — jumătate ostaș. La primele sale cuvinte, muzica tace.)

Vlădica.

(Pășește până la *Doamnă* și o agrăește. De-alungul vorbirei lui, cercul se reface și cu încetul toți se reimpacă și se supun unei puteri mari, pe care le-o simți aproape.)

Nepoată dragă! De 'nzadar
Te văd plângând
De cum te sbuciumi, tu te stângi
Și inima din noi o frângi —
Ne doare c'a fost scris așa;
Ne dori mai rău cu jalea ta:
De-aceia, Doamnă, te-am ruga
Să nu mai plângi.

Orchestra

(un motiv vesel în coardă).

Pe cer când soarele-i apus
De ce să plângi privind în sus?
Mai bine ochii'n jos să-i pleci
Să vezi pământul pe-unde treci!
El nu e mort! Trăește în veci,
E numai dus.

N'am cap și chip pe toți să-i spui,
Și-ași spune tot ce știu, dar cui?
Că de copil, eu m'am luptat
În rând cu Volbură 'mpărat
Și știu pe Crivăț cel turbat
Cu țara lui.

Ce oameni! Ce sunt cei de-acum!
Și toți s'au dus pe-acelaș drum,
Și și-au plinit chemarea lor
Și i-am văzut murind ușor;
N'a fost nici unul plângător —
Că viața-i fum.

Zici fum? O, nu-i adevărat,
Război e, de viteji purtat!
Vieța-i datorie grea
Și lașii se 'ngrozesc de ea —
Să aibă tot, cei lași ar vrea
Pe neluptat.

Orchestra

(acelaș motiv de coarde, mai sigur, mai amplu, mai biruitor.)

De ce se 'ntreabă viața ce-i?
Așa se 'ntreabă cei mișei
Cei buni n'au vreme de gândit
La moarte și la tânguit
Căci plânsu-i de nebuni scornit
Și de femei!

Trăește-ți, Doamnă, viața ta!
Și-a morții lege n'o căta.
Sunt crai ce schimbă-ai lumii sorți
Dar dacă mori, ce grije porți!
Mai simte'n urmă cineva
Că ei sunt morți?

Ei știu un lucru mai presus
De toate câte ți le-am spus:
Credința'n zilele de-apoi
E singura țârie 'n noi,
Că multe-s tari cum credem noi
Și mâine nu-s!

Orchestra

(același motiv, coarde și alături cari se preschimbă apoi în fanfare.)

Și-oricât de amărăți să fim,
Nu-i bine să ne deslipim
De cel ce viețile le-a dat!
O fi vieța chin răbdat,
Dar una știu: ea ni s'a dat
Ca s'o trăim.

Cronicarul bătrân.

Ea n'a mai plâns, pierdut privea
La sfetnic-lung, dar nu-l vedea.
Și n'a mai înțeles ce-a zis
Era un vis
Și ea-l trăia.

Pe aceste cuvinte ale *Cronicarului*, și pe cele ce vor urma, precum și pe jocul nebuniei *Doamnei*, zorile cenușii încep să se păteze cu vioriu și roșu; raclele pălesc. În popul aurit acum, se deșteaptă cuiburile. O toacă bate de utrenie, pe undeva).

Senini de plâns, ochii ei —
 Vedeă bărbați, vedeă femei;
 Cu spaimă mută 'n jur privea.
 Din mult, nimic nu 'nțelegea;
 Și se muncea să știe ce-i
 Și nu putea.

I'a fulgerat de-odată 'n gând
 Să rătă, căci vedeă plângând
 O lume 'ntreagă 'n rugăciuni.

(Nebunia Doamnei stă alături de imposibilitatea naturii, care revine tumultuoasă în acest început de dimineață. Ele vor contrasta violent cu jalea mulțimei, care stă alături de muzica tristă — suflet de mijlocie omească.)

Orchestra

(un motiv de durere, în coarde).

Doamna.

În fața unei gropi s'aduni
 Atâta lume de nebuni!
 Să mori rătănd . . .

(Cade, rătănd cu hohot nebun și tragic, pe lespedea mormântului.)

Orchestra

(Acelaș motiv, în crescendo, al întregii orchestre, pentru următoarea ultimă strofă a *Cronicarului bătrân*. Sună clopote)

Cronicarul bătrân.

Și clopotele 'n limba lor.
 Plângeau prelung, tânguitor
 Și-un glas vorbea, un cântec sfânt
 Și 'nălțător.

(Pe cerul roșu acum, de răsărit, și plin de lumină, cade ca o pasăre mare de umbră. O umbră uriașe și fermecată, aripele coifului lui Fulger urcă cerul. Lespedea devine luminoasă. Iar un glas din fundul Cerului rostește ca din altă lume:)

Glusul.

Nu cerceta aceste legi,
 Că ești nebun când le 'nțelegi!
 Din codru rupi o rămurea
 Ce-i pasă codrului de ea, —
 Ce-i pasă unei lumi întregi
 De moartea mea!

(Pauză. Tăcere. Lumina. Și cortina se strânge într'un surzitor cîrîpît de păsări.)

Orchestra (apoi, un ritm clar și eroic)

Cronicarii dispar și ei.

Ion Marin—Sadoveanu.

DOUĂ CONVORBIRI PREȚIOASE.

Ce ne spune maestrul Demetriad.

Am avut fericita ocaziune să stau câteva clipe de vorbă cu maestrul Demetriad, genialul interpret al nefericitului principe „Hamlet”. Propaganda culturală și — în special — înfrățirea intelectuală între noi și minorități fiind probleme ce ne preocupă în deosebi, am rugat pe distinsul meu convorbitor să ne dea câteva lămuriri prețioase în această privință.

— Cui se datorește, maestre, inițiativa acestui turneu?

— Lui Valjean, în primul rând. Când a venit director general al teatrelor, a spus că e absolută nevoie să se formeze echipe de teatru din elemente valoroase — echipe cari să cutreere noile ținuturi și să propovăduiască lumina adevăratei arte. Trupele teatrale de până acum (și maestrul îmi dă exemple) au compromis arta românească și au jicnit sufletul ardelenilor; aceasta, datorită faptului că s'au prezintat în condițiuni proaste.

— Prin formarea acestei echipe, s'a urmărit un interes moral sau material?

— S'a urmărit numai rezultatul moral. Și suntem foarte mulțumiți de el!

— Cum a-ți fost întâmpinați în orașele ardelenice și ce părere aveți despre publicul lor?

— Foarte bună! Pretutindeni am fost întâmpinați cu cel mai mare entuziasm. Succes nemărginit — aplauze, flori și discursuri sărbătorești . . . La Alba-Iulia, după spectacol, ni s'au deshămat caii de la trăsură și astfel am fost conduși.

— Ziarele minoritare și turneul. Manifestările de simpatie a le actorilor unguri.

— Ziarele maghiare și germane s'au ocupat numai de partea artistică a turneului și au recunoscut, în unanimitate, preciziunea cu care au fost puse în scenă și interpretate piesele noastre. Artiștii maghiari de pretutindeni, ne-au întâmpinat cu multă căldură camaraderească și au luat parte la reprezentațiile noastre. Și noi, de altfel, ne-am dus la spectacolele lor și am rămas adânc mulțumiți. Dovezile de camaraderie a le d-lui Gróf László, directorul teatrului maghiar din localitate, m'au impresionat frumos și-i mulțumesc.

— Se poate nădăjdui, maestre, în formarea unei echipe de teatru, românești, care să cutreere orașele din Țara de Sus?

— Da. De altfel, aceasta e și intenția lui Valjean, care — de sigur, cu multe sacrificii dar cu nețărmurită dragoste — va organiza cât mai dese turneuri.

— Când a-ți jucat pentru prima oară pe „Hamlet” și ce amintiri păstrați de atunci?

— În 20 Decembrie 1913. Mi s'a acordat cu multă greutate. A trebuit, pentru prima oară, să'mi dau demisia din teatru — numai așa mi s'a făcut cinstea să mi se încredințeze rolul. Amintiri frumoase — cum vor fi mâine și clipele luminoase pe cari le petrecem acum. Succes de la prima reprezentație.

— Sunt informat, maestre, că ve-ți juca „Hamlet” pe scena unui mare teatru vienez.

— „Nimic sigur. În 1913 am jucat tragedia lui Shakespeare la Cernăuți și mi s'au făcut propuneri — în acest senz — de către profesorul Matras. Dar, a venit războiul... Astăzi, mi-a comunicat Sadoveanu că la Direcția Teatrului Național s'a primit invitația din partea unui mare teatru vienez, de a juca eu pe Hamlet. Nu am primit nimic oficial și dăm știrea sub toată rezerva. Dacă, într' adevăr, vom merge să jucăm în streinătate, țara noastră va face cea mai sigură și mai prețioasă propagandă. Sigur, tragedia se va juca în românește, cu elementele Teatrului Național din București.

Ce ne spune Directorul turneului.

Cu aceeași bunăvoință răspunde întrebărilor noastre și distinsul literat *Ion Marin-Sadoveanu*, Director titular al Serviciului de propagandă din Ministerul Artelor.

— Cui se datorește, domnule director, inițiativa turneului?

— Domnului Valjean.

— S'a urmărit vre-un interes material, sau...

— Numai cel moral!

— Ce impresiuni a-ți cules pe drum?

— Minunate!

— Câte-va lămuriri în privința scenariului „Moartea lui Fulger”.

— Fiind vorba de un turneu cultural, s'a căutat a se pune la contribuție toate forțele noastre intelectuale. Coșbuc a fost ales pentru două motive binecuvântate. Mai întâi: prezintă platformă mare — al doilea: e ardelean!

— Putem nădăjdui, domnule director, în formarea unor echipe, speciale, de turneu cari să cutreere orașele din Țara de Sus?

— Da. Avem dorința să formăm o echipă

flotantă a Ministerului Artelor. Probabil la 1 Ianuarie își va lua sborul peste munți. În această echipă, se vor strânge toate elementele prețioase a le teatrului românesc — elemente ce rătăcesc astăzi prin cele câteva formațiuni particulare. Tot în această echipă vor fi și actorii primi ai Teatrului Național din București, cari vor da concursul lor după cum repertoriul va permite; așa dar, o echipă permanentă, care — pentru a se prezenta cât mai bine — va primi totul de la Teatrul Național din Capitală. Echipa această va vizita cel puțin odată pe lună fiecare oraș ardelean. Repertoriu mare, clasic — ca să mulțumească și pe români și pe minoritari. Se vor forma, iarăși, echipe mai mici, care vor face turneuri scurte (7—8 zile); echipe mixte (Minist. Artelor și actori ai Teatrului Național din București) cu repertoriu mai ușor. Ele vor cutreera satele ardelene.

— Sunt informat că, în curând, vienezii vor avea fericita ocazie de a-l aplauda pe marele nostru Demetriad.

— Nimic precis, nimic oficial. Am primit știrea, pe cale particulară, că direcțiunea unui mare teatru vienez a cerut Directorului General al Teatrelor să trimită o echipă românească pentru a reprezenta — în frunte cu Demetriad — tragedia shakespeariană „Hamlet”. Succes moral ar fi, căci s'ar duce graiul românesc într'una din marile capitale a le lumii; afară de asta, s'ar dovedi streinătății că țara noastră a răușit să dea acestui rol greu un interpret de valoare universală.

— Să nu uităm că acest rol îl domină în streinătate un alt uriaș; Alexander Moisi.

— Cunoscut interpretarea lui Moisi și o prețuiesc. Dar, după părerea mea, această interpretare e prea decorativă, stilizată la exces, — schițând astfel numai liniile fundamentale a le rolului. Față de Moisi, Demetriad e mai amănunțit — mai romantic dar cu mult mai multă adâncime.

Imbrăcat în costumul îndoliat al îndureratului principe al Danemarcei, maestrul Demetriad așteaptă ridicarea cortinei, cu tâmpile prinse între palme. Ultimele obiecte de amănunt sunt așezate în scenă. Cel însărcinat face să răsune în unde puternice gemătul aramei lovite, lumina se stinge — am impresia că mă cufund în adâncuri oarbe — iar umbra Regelui asasinat începe să vagabondeze pe platformele castelului de la Elsinore...

Mircea Lacrimă.

Icoană tristă în istoria teatrului românesc.

Un bătrân artist al Teatrului Național din București își aducea aminte:

Stagiunea 1891—1892.

Stea lui Grigore Manolescu era în declin. Viața sbuciumată pe care o petrecuse, munca covârșitoare pe care o închinase atât amar de ani scenei românești, îl istovise — grăbise clipa din urmă. Pe de-asupra, nenorocitul turneu la Viena; cu săli goale, între camarazi hrăpareți — într'o lume ce ne privea ca pe-o turmă de rătăciți în cuprinsul unui pustiu fără margini. Cuvintele de laudă ale lui Sonenthal, încurajările morale și chiar materiale ale câtorva oameni de inimă — toate de prisos! Manolescu inclinase fruntea, mândria lui se prăvălise ca un vultur cu aripele frânte, între culisele Karl-Teater-ului.

Inchid ochii și mi'l aduc aminte, par'că-l văd pe Manolescu în „Ispita“ Slab, o umbră de om. Câtă voință să se smulgă pentru o clipă din ghiara bolii, să ducă spectacolul până la capăt. După reluarea „Hoților“ lui Schiller, cade la pat. O lună de chinuri. Pleacă la Viena și intră într'o casă de sănătate. Spre sfârșitul stagiunii, se reintoarce cu iluzia că merge spre bine și cere să joace „Moartea Civilă“. Dar, publicul a înmărmurit iar noi îl priveam cu ochii plini de lacrimi, cu inima bulgăr de pământ. Cadavru! Dar — după cum spune Aristizza Romanescu în tristele sale aducerii aminte — un cadavru insuflețit de puterea pasiunii de teatru. O putere mai presus de cele pământești îi strălucea în ochi. În scena povestirii și — mai cu seamă — în aceia a morții, a fost mai presus de culmea geniului său. Plângeau spectatorii și partenerii — până și inimele de piatră a le oficialității au fost ingenunchiate. Un spectacol al lacrimilor.

În „Dama cu Camelii“ a jucat pentru ultima oară pe scena Naționalului din București . . .

*

După închiderea stagiunii, Grigore Manolescu pleacă la Iași — în nădejdea că în fermecătoarea cetate a visului va găsi o climă prielnică. Dar, el nu era omul care să se lase odihnei. Nu-și găsea astâmpăr, se frământa — *simțea nevoia să joace*, să se știe în largul lui, în mediul lui de viață — pe scenă. Numai pe po-deaua de scânduri simțea că trăește. Era, cu drept cuvânt — un om bolnav de teatru.

Intr'una din zile, cu toate opunerile celor din jurul lui, o hotărâre eroică: câteva spectacole, în Iași și prin orașele vecine. Fatală hotărâre. Nu e minte omenească și nici pană să prindă icoana tristă a bietului Grigore. Alb ca varul după fiecare scenă, ochii stinși, îngropați. Gemea mereu și se târa de-alungul actelor. Ți-era mai mare mila să'l privești. Și ce roluri purta pe umeri . . . Căutam să'l convingem că e ne-

bunie ce face, că își sapă singur groapa. Surâsul amar îi inflorea pe buzele vinete și ne scălda în lumina bunătății ce tremura ca o aripă albă de flutur pe chipul lui de var: „n'aveți parale, băeți — cum să vă las pe drumuri“ . . .

La noi se gândea!

La Piatra-Neamț, ultima lui reprezentație: „Moartea civilă.“ Unii, văzându-l pe Manolescu insuflețit, plin de putere (mai mult de voință decât de putere) după o noapte de odihnă, nădăduiau într'o minune dumnezeiască.

Eu, nu mai credeam în învierea lui Lazăr. Și așa a fost. După ultimul act, a căzut ca mort. Ferice de cei ce au fost spectatori la această reprezentație sublimă. Sunt culmi pe care nu le atinge omul decât odată în viață; aceste culmi a le desăvârșitului fior de artă le-au atins pietrenii în seara aceia de doliu pentru noi, grație jocului supranatural al lui Grigore Manolescu. După lăsarea cortinei, publicul l-a ovaționat, l-a rechemat în nenumărate rânduri. El a înaintat la rampă, cu pașii tremurați și — clătînându-se ca o creangă în calea vântului, abia a avut putere să îngâne: la revedere! Un fior de moarte a cutremurat întreaga sală. Aplauzele au amuțit și s'a făcut în teatru o tăcere evlavioasă, ca de mormânt. Simțea fiecare că „marele Grigore Manolescu“ e pierdut. Câțiva grăbiți, care-și puseseră pălăriile să plece, s'au descoperit cu sfială și au rămas cu ochii plecați.

Era acel „la revedere“ al nefericitului Grigore ultimul salut — nu de revedere, ci de adio — pe care el îl trimetea, de pe scena Piatra-Neamțului, celor care îl iuseră și îl admiraseră — publicului românesc de pretutindeni. Aristizza plângea ca un copil. Eu, imi mușcam buzele să nu mă podidească lacrimile — simțeam cum mi se rupe ceva în inimă . . .

Din seara aceia nu l-am mai văzut.

*

Prin Pașcani, a plecat cu Aristizza la Viena ca să se caute. De la Viena, la Paris — într'o casă de sănătate, la Passy. Rezultatul consultului medical: cancer (boală care o secerase și pe mamă-sa) În ziua de 13 Iulie 1892, a suferit operația; 8 ore mai târziu, a murit.

Avea 35 de ani.

*

Cadavru l-a fost îmbălsămat și adus în țară. A fost inmormântat de familia sa. Traducerea celebrei tragedii a Danemarcei „Hamlet“ i-a fost pusă în sicriu, așa cum lăsase cu limbă de moarte.

Vine Toamna . . .

*Veștejite flori de crin,
Vine toamna, vine, —
Și cu freamătul ei plin
De obidă și suspin,
Ne alungă din grădini
Fluturi și albine.*

*Vine crivățul hain
Să vă bea potirul —
Veștejite flori de crin,
Vine crivățul hain,
Să vă sece pe deplin
Din potire mirul . . .*

*Vine aprigul șivoi,
Biete flori plăpânde,
Vine aprigul șivoi . . .
Și ve-ți adormi și voi
Ve-ți dormi, visând un roi
De albini flămânde . . .*

Elena Farago.

Toamna orașului.

*Pe străzile orașului pustii
Pășește Toamna leneșă și gravă,
Și'n atmosfera lăncedă, bolnavă,
Plutesc fiori, plutesc melancolii.*

*Pe străzile orașului pustii,
La braț cu Toamna am pornit agale
Să'mi plimb cu ea a sufletului jale
Și tristele păreri de rău târzii.*

*Și-am mers cu ea alături în neștire,
Și-am mers cu ea alături până când
Ursuză Noaptea coborî, sunând
Vecerniile ei de adormire.*

*Și-atuncia, chinuit de-o sete-amară,
Intrând în prima cârciumă din cale,
Lăsai pustiul nopții de afară
La brațul Toamnei aspre — glaciale.*

Dem. Bassarabeanu.

Lacul.

O! lacule, adâncul tău mă chiamă . . .

*Când rătăcesc de-alungul malurilor sterpe
Cu ochii stinși sub cald potop de lacrimi —
Din noaptea fremătărilor de unde
Atâtea mii de brațe se întind
Și toate, par'că — vor să mă cuprindă.*

*Când cerul pare-o mantie regală
Cu 'nflorituri de aur și smarald
Iar tu, îmi ești și frate și duhovnic —
O! lacule, cu malurile sterpe
Din fundul tău un glas din altă lume
Mă chiamă și mă minte, mă robește . . .
Iar în pustiul minții se frământă
Un dor senin de liniște și pace.*

O! lacule, tăcerea ta mă doare!

Francisca Paul.

Avatar!

De-un timp au prins să odorască
 Mai roșii fragile pădurii;
 Mai silnică-i otrava gurii;
 Ni-i vorba fir uscat de iască,
   doar să ia foc,
 Și 'n viață nu aflăm doi înși peolaltă loc!

Mai gras e bobul de seară,
 Și rodul holdelor mai plin e;
 Dar omul, amărât de sine,
 Asvârle cerului ocară,
   și mânios,
 Ar vrea să 'ntoarne 'ntregul rost cu susu 'n jos!

Pustiul umbrele și-așterne
 In preajma sfintelor altare;
 Pe dreapta gândului cărare
 Inveninata voe cerne
   dealungul jar . . .
 Ici — colo câte — un rătăcit, un Avatar!

C. Ionescu-Olt.

Lacrima Profetului.

Puteai să fii și tu, umbros și plin de floare . . .
 Dar Parcele ți-au dat de mic;
 Să fii de haină despuiat
 De unul, care mâine
 De — asemenea, se va 'supune
 Sentinței ce ți-a dat . . .

Stai nemișcat; în nepăsare
 Al lumii sbucium nu'l mai simți.
 — Prin crengile în floare
 E murmur și vieață —
 La tine nu se uită cei veseli și 'nfloriți
 Deși le spui: „Ca mâine!“
   „Cu toți vă amăgiți.“

O rază, din apus, zâmbind se 'napoiază.
 Tresari de bucurie și nu-ți vine să crezi:
 Prin firele de iarbă se 'nalță, s'o sărute,
 Mlădița de vieață ce-ți va urma
   Voioasă . . .
 „Mai am încă putere! Părinte!
   Mulțumesc“

Și 'ncremenit rămâi, profet al nimănui . . .
   Ion Horia-Pasere.

Rugăciune de despărțire.

Și azi când cade — amurgul greu pe mîntea
 Deapururi pustiită de un vis —
 Ascul'ă-mi Tu, Stăpâne, rugămîntea,
 . . . Mângâie mîna care m'a ucis . . .

Dă-i fericirea ca să nu mă știe
 Și înflorește veșnic al ei pas —
 Să-i fie viața vis de cununie
 Și 'n glasul ei să cînte al Tău glas.

Căci ochii ei mai negri ca păcatul
 Eu i-am sorbit într'un fior pîgân —
 Și Te-am văzut plutind în slăvi, stăpân,
 Când i-am simțit pe buze sărutatul! . . .

Și azi, când toamna grea, pe veci, Stăpâne,
 Ne-a sărutat rîzînd, pe amîndoi —
 Și 'n sufletele noastre doar rămîne
 Un vis adînc ca vremea de apoi;

Cînd fiecare gînd mi-e elegie —
 Dă-i fericirea ca să nu mă știe!

Const. Goran.

AM CUNOSCUȚ-O ASEARĂ...

Cu sufletul umilit și frânt de durere mută, destrămat de porniri pătimașe ce clocotesc în mine ca un vulcan firesc al ființei, mă îndoi de trup și rezemându-mă de canapeaua moale, privesc adânc în fântâna ochilor tăi... Privesc, privesc neconținut, cât mai afund, să văd acea limpezime curată și senină, a ochilor care nu mint...

Tu nu te miști... Stai tăcută și sufletul tău și l-ai retras în coliba lui de piatră. Graiul nostru, îl stăpânește tăcerea. Doar inimile în ritmul lor svâcnitor vorbesc și se înțeleg.

— Iubire!.. ce este aceasta?.. nu înțeleg.. un cuvânt vag. Există oare iubire? În numele acestei noțiuni se minte, se înșeală, se chinuiește, se ucide. Odată un om răspânditor de iubire a fost crucificat. Ce mi vorbești tu de iubire!

Dar patima mea se aprinde tot mai grozavă și sufletul, fărâmițat în mii de bucățele, rătăcesc ca niște luminițe aprinse în haosul trupului meu. Mîntea se sbate și cearcă să cuprindă, în înțelepciunea ei, un răspuns.

— Iubirea este sublima manifestare a sentimentelor omenesti. Ea s'a născut odată cu omul și l'însoțește pe calea-i spinoasă de secole. E leagănul bucuriei și fericirii. Sub stăpânirea ei, porțile grele ale sufletelor se deschid larg și adevărul păstrat acolo se vede și se recunoaște.

Privirea ochilor ei mă învăluie cu neîncredere. Caută să se coboare cât mai adânc în mine, să-și caute fratele — om ce-i spune că o iubește. Cotrobăie prin măruntaele sufletului meu sdrobit de povara iubirii. Cercetează întreaga-mi făptură și cu impresia adevărului ce a cules-o, se cufundă în canapeaua moale.

— Eu nu te pot iubi ca prieten, ca om. Nu

înțeleg o iubire mai mare, mai sublimă, în care frenezia sufletească să se împace cu adevărul, călcând în picioare stafia ipocriziei ce stăpânește oamenii de astăzi. Această iubire e direct sufletească, e statornică, lipsită de fanfaronada cuvintelor deșarte, ea e sinceră și formează platforma pe care se poate cerceta și recunoaște în totul sufletele, spre a putea să treacă cu încredere, în acea contopire trupească și firească a speciei.

Să nu-mi vorbești de iubirea deșartă a amoraților de-o clipă; ea este o plăpândă candelă ce-și licăre în zigzaguri lumina entuziasmului, pe inimile îmbătate de mirajul unei fericiri trecătoare. Eu te iubesc în felul meu, care este sincer și înălțător. Tu trebuie să-mi fi mai întâi un bun prieten, un tovarăș în lupta marelor idei de desrobire, și legătura această sufletească, va fi chezașia adevăratei iubiri, ce ți-o împărtășesc ție, și pe care, dacă ai puterea, să mi-o împărtășești și tu mie!...

Capul ei frumos ce poartă o față strălucind de bucuria ideilor ce-o stăpânesc și-l reazimă de brațul gol întins pe canapea. E liniștită. Seninul albaștrilor ei ochi, are ceva din cerul zilei de mâine. Triumfătoare se ridică apoi în fața mea, ca un munte făurit din virtuțile umane și privirea ei blândă, spune cuvântul *înțelegerii*...

Pe străzi în seara târzie, viața mercantilă se scurge șgomotoasă. Ca două fantome ce întrupează alte preocupări și alte gânduri, ne strecurăm prin fluviul mulțimei, purtând în noaptea întunericului, făclia credinței noastre de iubire...

... Așa am cunoscut-o!...

Ioan Mehedințeanu.

Pagini de cronică.

Fulguiri...

Inscripții...

Toamna aceasta târzie, în locul cărților ori revistelor proaspăt ieșite din teascuri, ne-a adus o nouă scumpire a hârtiei. Prin urmare, în răstimp de două luni numai, adică după urcarea din August trecut, o altă urcare acum. Și cum valorile acestea de scumpete, se tot înțepesc dela

o vreme încoace, nu știm dacă se va mai putea tipări încurând, deoarece, cele 5—6 mii de proletari intelectuali, pentru care lucrează rotativele noastre, nu vor mai putea cumpăra. Aceasta e realitatea în toată goliciunea ei. Ca o consecință firească a acestei stări de lucruri, valoarea socială a scriitorului se va deprecia și mai mult, iar ca să-și poată amăgi nevoile, specimenul

acesta de proletar intelectual, va recurge la tot soiul de expediente.

Față de valul de întineric ce ne pândește, Statul, Biserica Națională, marele instituțiuni de cultură, precum și toți ceilalți factori, mai mult sau mai puțin răspunzători, fac prea puțin!

Fac prea puțin cât fac, de oarece astăzi, ar fi trebuit să ne găsim în plină ofensivă de cultură națională, pentrucă pe deoparte să închegăm unirea înfăptuită cu atâtea jertfe, iar pe de altă parte, să ne afirmăm ca mare putere, cum de fapt suntem socotiți în actualul echilibru al factorilor economico-politici.

Patrimoniul nostru cultural, trebuie sporit fără zăbavă și cu orice jertfe, de oarece nu trebuie să pierdem din vedere, că independența politică chiar, a unei individualități etnice, e în vădită dependență de independența ei culturală. America Centrală, America de Sud, atâtea teritorii din Africa și Asia, verifică cu prisosință ipoteza enunțată mai sus. Și-ar mai trebui făcute toate jertfele pentru cultura noastră națională, ca valorile culturale, și-avem doară reale valori culturale, să birue odată hotarele țării, preferând astfel în cultura universală, unda specifică a sufletului românesc. Adevărurile acestea, ar trebui repetate, până ce vor ajunge pentru toți factorii noștri răspunzători, adevăruri axiomatice.

Ion Dongorozi
profesor.

Revistele din provincie.

Sub acest titlu, cunoscutul scriitor A. de Herz publică în „Adevărul Literar“ un articol plin de duioșia unor senine aduceri-aminte. Le publicăm în întregime:

Pe masa mea de lucru s'au îngrămădit o sumă de reviste literare, printre care cea mai mare parte vin din provincie. Unele tipărite pe hârtie mai bună, altele cu o cerneală care pătează, unele cu o copertă pretențioasă, altele îmbrăcate cu modestia caracteristică provincialului, toate aduc, în paginile lor, rânduri curate și cinstite, semnate de cunoscuți și necunoscuți, plini de iluzii și lacomi de un ideal întrezărit o clipă.

Versurile începătorilor alături de proza viguroasă a scriitorilor cu reputație, cronici în care se pomenește cu timiditate de revistele capitalei, însemnări mărunte, în care cei ce trăesc departe de zgomotul nostru, încearcă să discute probleme culturale aducând serioase contribuții la rezolvarea lor, iată ce găsim în acești soli ai provinciilor.

Răsfoindu-le și rămânând cu atenția încordată asupra unei schițe, unui articol, unei cronice, unui vers, — găsim un lucru nou, frumos, nebănuț, — ai impresia că stai de vorbă cu o

rudă sau un prieten venit de departe, om stângaci, în cea mai curată haină, găsită în dulapul pe care o mătușe a înșirat gutui. Iși mai încheie haina, se mai mișcă, negăsindu-și locul pe marginea unui scaun care scârțâie, ochii îi umblă cercetători pe pereți și iau la rând cărțile înșirate pe raftul bibliotecii, îi coboară sfios, în semn că poate a îndrăznit prea mult și începe să vorbească rar, timid, speriat că-și aude glasul, care pare să răsune sgomotos și e auzit de toată lumea.

Dar din gura lui, cad lin, neforțat, cuvintele simple ale omului obișnuit, în orașelul lui tăcut, să gândească mai mult de cât să vorbească și în fiecare vorbă aduce o adiere curată și sănătoasă din acele ținuturi unde clevetirea rămâne în cafeneaua cu biliardul cârpit.

Această impresie mi-o face modesta revistă, tipărită în provincie, de oameni care mai au o credință și o nădejde. În paginile ei regăsești ecoul unei tinereți liniștite și te năpădesc amintirile cu grozava povară a regretului.

*

Eu mă revăd, copil, abea eșit din școală, venind dela cursurile facultății și cercetând, împreună cu regretatul Ion Scurtu, manuscrisele pentru „Semănătorul“, apoi masa comună, odată pe săptămână, fie acasă la profesorul Murgoci sau la un birt retras, cu Anghel și Iosif, Agârbiceanu, Lepădatu (actualul ministru al artelor) și alții, oameni nevoiași, dar bogați în visuri și în idealuri. Nimeni nu cuteza să discute politică și nici nu știam dacă guvernul e sau nu în ajunul unei remanieri. Iosif, tăcut, vorbea din când în când, rar și încet, așa de încet încât abia îl auzai. Părintele Agârbiceanu zâmbea cucernic, potrivit și ochelarii, când Scurtu râdea copilărește, auzind gluma pipărată a lui Anghel, gata să răs oarne masa după al doilea pahar cu vin; ministrul de astăzi, calm și senin, liniștea discuțiile mai aprinse.

*

Apoi a venit „Făt-Frumos“ (a doua apariție) un fel de dizidență a „Convorbirilor Critice“, cu câțiva străși în jurul lui Gârleanu, în semn de protestare împotriva tiraniei artistice exercitată de patron. Și acolo, la „Făt-Frumos“, tot așa. Gârleanu sburda când primea o cronică rimată a lui A. Mirea, (Anghel și Iosif) sau o epigramă de la Cincinat.

Cu ei a dispărut și liniștea din mijlocul nostru. Unii au murit, alții s'au expatriat și noi am rămas, orfani nemângâiați, cu poeți care fac politică și oameni politici care fac poezii. Atrăși în vâltoarea patimilor care frământă astăzi ambițiile și vanitățile tuturor, aducem între noi certurile fără sfârșit, împunsăturile, care dacă nu dor, totuși, te indispun, bănuind în fiecare, sentimentul celui care te jicnește.

Și ca să uiți, răsfoiești paginile revistelor de aiurea, unde îți închipui că domnește aceeași atmosferă liniștită, care domnea pe vremuri între cei învrăjbiți astăzi fără nici un folos.

Clipă luminoasă.

La banchetul dat în cinstea artiștilor Teatrului Național, a spus câteva cuvinte pline de frumoase sentimente camaraderesti dl. Gróf László, directorul trupei maghiare de teatru din localitate. Fiecare din noi a văzut în pornirea sus numitului director, dorința nețărmurită pe care o are un intelectual ungar — sincer în credințele sale și nerobit vre-unei considerațiuni de... peste hotare — de a lupta pentru strângerea legăturilor de prietenie dintre cele două lumi, până mai ieri svârlite de împrejurări față în față, cu degetele strânse sălbatic pe armă și cu fulgere de dușmănie în priviri. Dar, din largul depărtărilor pline de ruini încă fumegânde, a răsărit un soare nou — al unei lumi noi — care ne scaldă sufletul în pulbera luminei din lumină. Majoritar sau minoritar, suntem astăzi *oameni*, supuși acelorași necazuri să ne petreacă, acelorași bucurii să ne mintă, să ne fure gândurile — să ni le insenine ori să ni le îndolieze. Minoritar ori majoritar, purtăm pe grumaji povara aceluiași blestem și aceiași lacrimă picura din pleoapa noastră arsă, când ne ingenunche durerea. Oameni suntem toți, oameni! — și noi ca oameni să ne întindem mână de înfrățire — să ne ajutăm unii pe alții, să ne sfătuim, să ne prindem tovarăși pe drumul înspinat al unor vremi vitrege. Acest lucru l-a înțeles minunat maestrul Demetriad, care i-a mulțumit d-lui Gróf cu lacrimile bucuriei în ochi și l-a sărutat ca pe un frate mai mic și întreaga asistență, care a izbucnit în aplauze entuziaste. Clipa această a fost pentru noi un indemn stăruitor să luptăm pentru realizarea unui vis ce ne robește de mult; clipa această, cu adevărat luminoasă, ne-a cutremurat și ni s'a săpat în adâncul sufletului. Măine, va fi pentru mulți, cea mai sfântă aducere-aminte...

Intelectuali minoritari! Sămânța înțelepciunii a fost svârlită de mâna unui apostol genial. Fivor inimele voastre ogoare roditoare sau pustiuri sterpe?!

Nu ocoliți Maramureșul!

Din partea unui cunoscut intelectual maramureșan primim o scrisoare plină de amărăciune: „au trecut scriitorii români, în cutreerul lor sărbătorec prin Ardeal și multe târguri s'au bucurat de cinstea de a le fi popas; multe trupe românești de teatru (și-acum, în urmă, valoroasa echipă de turneu a Teatrului Național din București) au jucat în multe orașele; numai noi și năpăstuitul nostru Maramureș am fost dați uitării. Nu știm cu ce ne-am făcut vinovați să merităm această năpăstuire care ne doare, ne umple ochii de lacrimi...; ca o grădină în păragină — pe care soarele nu se milostivește s'o scalde în lumina lui binecuvântată, așa e socotit Maramureșul lui Dragoș! — iar sufletele noastre, socotite's asemenea pământurilor sterpe, în brazda cărora zadarnic a-i svârli sămânța adevărului și

a înțelepciunii. Și nu merităm această palmă usturătoare.“

„Cui să ne adresăm, să ne asculte și să ne înțeleagă? Nu e vremea și nici locul să aducem aminte câte am avut de îndurat de la pajura haină de ieri și cât de trudnică ne-a fost lupta, că să păstrăm în sufletul nostru și al semenilor noștrii — frații de sânge — dragostea de graiul strămoșesc și nădej ea în izbânda desrobirii noastre.“

„Dorim să ne încălzim sufletele în lumina culturii românești. Cresc și pe plaiurile noastre flori, să le împletim cunună și să eșim cu ele în calea oaspeților dragi; și'n inimele noastre clocote entuziasmul să sărbătorim cu adevărat pe propovăduitorul adevăratei lumini.“

„Rugămu-ne, să nu mai fim ocoliți.“

Rugăm, la rândul-ne, stăruitor, pe d-l Valjean, Directorul General al Teatrelor, să treacă în programul viitoarelor turneuri și orașul Sighet. Se îndeplinește, prin aceasta, o datorie sfântă față de străjerii celui mai îndepărtat colț de țară: maramureșeni!

De la noi.

A ajuns până la noi știrea că un grup de intelectuali (?) au pus bazele unei societăți pe care o numesc — după împrejurări: „Societatea de cultură maghiară“, atunci când afacerile se fac cu ungarul — „Societatea de cultură româno-maghiară“ când nevoile îi poartă în fața autorităților. Scopul ei este alungarea trupei maghiare din localitate și deschiderea unui cinematograf în sala teatrului orașenesc. Așa dar, scopuri materiale, o asociație de samsari.

Ținem de la început să ne precizăm conduita. Minoritarii au dreptul să aibă un teatru al lor, câtă vreme nu există o trupă românească permanentă. Acest drept nu-l poate călca nimeni, mai ales pentru scopuri meschine. Nici nu voim ca sala singurului așezământ de cultură din acest oraș să fie preschimbată în grajd, atunci când vestea unui film „senzațional“ va desfunda mahalalele.

Avem un cinematograf în Satu-Mare, frumos și încăpător. Acționarii, mulți, foarte mulți din ei „figuri oficiale“ au destul venit material. Să lase sala teatrului pentru menirea ei sfântă!

Altminteri, vom fi nevoiți să spunem multe adevăruri usturătoare și — poate — fatale, multor situațiuni strălucite de azi.

Cărți.

Eugen Relgis. Literatura Războiului și Era Nouă (Alcalay & Calafeteanu) — București.

Mai presus de intriga ce se țese în culisele târgului oficial al literaturii contemporane și departe de zbuciumul searbăd al necazurilor mici ce ne petrec, Eugen Relgis trăește visul unor credin'e senine, cărora și-a închinat munca și

viața toată. Proorocește răsăritul unui soare nou — soare a le cărui raze va limpezi negura zărilor îndoliate de astăzi. Cu brațe puternice a înfipt în mijlocul cimitirului omenesc o flamură de pace și a făcut să înflorească pe creștetul fiecărei ruini, o cunună de trandafiri albi.

Recentul volum (ediția II-a, refăcută) este o dojană usturătoare la adresa literaturii războinice de pretutindeni. Eugen Relgis ne dovedește, cu multă pricepere, rolul dezastruos pe care l-a avut ea în educarea batalioanelor de osândiți nevinovați, svârliți în vârtejul morții în numele unei minciuni convenționale. Un exemplu, cules la întâmplare.

Alors, alors, guerre sanglante,
Quand ces martyrs tombent pour nous,
Tu rayonnes, étincellante,
Et je t'adore à deux genoux.

Strofa este citată din poezia: La guerre — semnată Ch. Richet și publicată în „Revue hebdomadaire — 1915, No. 14. Câtă paradă de vorbe! Să adori războiul în genunchi (ce atitudine falsă) atunci când întregul cuprins al lumii e ruină, când mamtele plâng pe mormintele încă proaspete, iar orfanii rătăcesc — copii ai nimănu, flămânzi și numai zdrențe — pe drumuri bătute de viscoalele iernii; să adori în genunchi războiul care a svârilit pradă focului rodul atâtor ani de muncă înfloritoare; războiul care ne-a dăruit boalele și foametea; războiul care a pervertit sufletul și a pornit întreaga lume — ca pe o turmă — spre prăpastia distrugerii morale și fizice; războiul care a năruit zidurile catedralelor și a înălțat în locul lor, amenințătoare, arsenalele uriașe, uzinele în care atâtea vieți se istovese zi cu zi, în mirosul ucigător de ecrasată.

Cât de pătruns ai fi de sentimentul egoismului național, te cutremuri în fața acestui zeu al distrugerii: războiul — pată de sânge în cartea vremurilor pe care le-am petrecut: eroi sau lași, demni și înarmați ori nedemni și puși la adăpost, dar cu sufletul cutremurat de acelaș fior al morții.

Cartea literatului Eugen Relgis este rodul unui suflet senin, dornic de pace, de bună orânduială, de viață bazată pe adevăr și dreptate, pe sinceritatea universală. Este evanghelia unei lumi pe care el o vizează, o dorește — căreia își robește sufletul și mintea, clipele senine — viața toată. Merită să-i închinăm câteva clipe de atențiune.

*

În cunoscuta editură „Cartea Românească” — București, a apărut: Calendarul Gospodarilor pe anul 1924.

Un volum de peste 130 pagini, cu un bogat material literar și calendaristic — numai 10 lei.

Cel mai frumos cadou pentru sărbători.
Cereți-l la toate librăriile.

Reviste.

Gândul nostru (anul II No. 8. Iași). Ne pare bine că nu ne-au înșelat nădejdiile. Am nutrit

de la început, sentimente frumoase pentru această revistă, născută din entuziasmul unor tineri cu multă tragere de inimă pentru o faptă frumoasă. Bucuria lor este lumina speranțelor noastre pentru ziua de mâine.

În „Omul de zăpadă” d-l Adrian Pascu analizează inteligent sufletul unui om, tare cumsecade dar îngenunchiat în fața unui imperativ . . . oficial. O țesătură fină de humor și induioșare — o schiță care ne întărește în credință că în viitor, d-l Pascu va fi un bun autor dramatic.

Sentiment frumos în „Pleacă mâine” poezia d-lui Sandu Teleajen:

Ploaia și singurătatea
Au să mă doboare, —
Pleacă mâine, mâine poate
O să fie Soare! . . .

Prozatorul G. M. Vlădescu ne redă câteva imagini din viața Germaniei de astăzi iar d-l Paul I. Papadopol analizează imaginativitatea lui Alexandri. Cărți—Reviste—Cronica Teatrală—Însemnări.

Redacționale.

Fiind aglomerați de materialul acestui No. excepțional, am fost siliți să reducem pagina „Însemnărilor de la noi”, cronicile despre „Cărți” și „Reviste” Pe viitor, le vom da o deosebită atențiune. Cronicile dramatice asupra celor trei spectacole, date în orașele noastre de Echipa de Turneu a Teatrului Național, fiind publicate de noi în două gazete culturale din Ardeal, le socotim de prisos în No. de față. În locul lor, publicăm minunatele aduceri-aminte a le unui mare artist al T. N. despre Grigore Manolescu, gloria de ieri a șcenei românești.

*

Pentru a fi în cât mai strânsă legătură cu Maramureșul, am înființat o nouă redacție, la Sighet. Redactor pentru acest oraș a fost delegat cunoscutul publicist C. Ionescu-Olt, autorul câtorva volume de proză și poezii, salutate cu bucurie de cronica clipelor de ieri.

*

În numărul viitor vom publica o frumoasă poezie „Cântecul Salahorului” — un mărgăritar al literaturii românești, datorită talentului scriitor Eugen Relgis.

Administrative.

Funcționarii poștali din întreaga țară — în oficiu sau de ambulanță — care doresc să citească revista noastră, sunt rugați să ne comunice adresa, spre a le trimite un abonament, gratuit. Aceasta, pentru a-i scuti pe viitor să rupă benzile și să lipsească pe adresanți de exemplarele pe care noi le expediem în formă și valoare legală.

Prețul 6 Lei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj